

Present i bagatge de la lluita no-violenta

Jordi Armadans / @Jordi_Armadans

“¡Qué interesante lo que está ocurriendo en Cataluña! ¡Qué lección de movilización cívica y pacífica estáis dando!”

L'endemà del 20 de setembre, amb la resposta al carrer davant les primeres detencions i la defensa popular de la seu de la CUP, rebia aquesta trucada d'una amiga, de fora de Catalunya i no pas simpatitzant del sobiranisme.

Efectivament, i al marge de la identificació o no amb els objectius independentistes, és innegable que la mobilització ciutadana sobiranista durant tots aquests anys ha estat molt rellevant pel que fa al seu **grau d'expressió cívica, comunitària i no-violenta**. No és gaire habitual veure mobilitzacions tan massives i sostingudes en el temps. Molts estudiosos en ciències socials, atenent la literatura comparada sobre moviments socials, consideraven que tard o d'hora la mobilització sobiranista afluïria.

Però encara és més sorprenent que durant 8 anys (si comptem a partir de les consultes populars) tanta mobilització, tan massiva i amb tantes accions, concentracions i manifestacions en tants llocs, no hagin protagonitzat **cap acció violenta**. Si exceptuem el dia 1 (que és responsabilitat, és clar, de la violència policial) el procés ha generat milions d'imatges de festa, reivindicació i enginy, però cap de violència.

Això ha estat així per moltes raons: perquè els moviments i entitats impulsores de les mobilitzacions van tenir clar, des d'un principi, que la cura amb l'expressió no-violenta havia de ser màxima. Ja abans de la famosa mani de la Diada de 2012, [un grup de persones de l'ANC i un grup de pacifistes històrics](#) es van reunir i van fer una crida per mirar d'assegurar al màxim que la **mobilització fos respectuosa, cívica i no-violenta**. En tot moment, el sobiranisme ha volgut projectar la imatge d'un moviment que no fes por i que fos atractiu per a tota la societat, més enllà dels més activistes i habituals. Per altra banda, a fi d'evitar possibles intents de criminalització per part de l'Estat, estava determinat a prevenir tota acció de violència.

Diverses persones amb rellevància clau al Procés, van ser objectors de consciència o insubmisos

Cal afegir, i poca gent hi ha fet esment, que **per raons generacionals, hi ha una petjada del moviment per la pau**. Diverses persones amb rellevància clau al Procés, tant en la banda social com institucional, van ser objectors de consciència o insubmisos.

És veritat, i tampoc ho podem negar en l'anàlisi, que a partir de certs moments, **el procés ha rebut un acompanyament per part de les institucions** i això ha facilitat que molta gent “d'ordre” no se sentís tant “dissident” o “radical” per mobilitzar-se.

La força de la no-violència

La no-violència està convençuda que la lluita pel canvi ha de combinar la revolta contra la injustícia amb el respecte cap a les persones, fins i tot les que es troben exercint la injustícia. I això perquè tota persona pot transformar el seu paper, la seva mirada, la seva posició. Per tant, la **lluita ha**

d'anar encaminada a eliminar, o desactivar, la injustícia però no dirigida a eliminar qui exerceix la injustícia perquè pot -i té dret a- rectificar, evolucionar, transformar-se.

La no-violència també es fixa en una evidència i la converteix en empoderament popular: totes les opressions, totes les injustícies, al final, es mantenen pel silenci, la complicitat i la resignació de moltes persones. **Sense la col·laboració de tanta gent, les injustícies no serien possibles.**

L'altre gran element de fons de la filosofia i acció no-violentes és destacar el vincle existent entre objectius i mitjans. Si un s'organitza en un sistema piramidal i jeràrquic, encara que cridi a l'emancipació, reforçarà i projectarà una cultura jeràrquica i autoritària. Si es lluita per posar fi a determinades impunitats i injustícies i, pel camí, s'atropella de forma arbitrària i inhumana a persones innocents, s'està ensorrant el projecte polític. **Tota lluita per la justícia ha d'expressar-se i concretar-se en formes justes i respectuoses.** Altrament, per més que pretenem el contrari, estarem consolidant una cultura de violència i injustícia.

Sovint la no-violència és l'eina més efectiva i pràctica de transformar la realitat

En un sentit profund, la no-violència porta a una concepció de vida que acaba tocant molts altres aspectes (formes d'organització, consum, aspectes relacionals, etc.) i que reclama de molta reflexió, compromís i interiorització.

Evidentment, però, la no-violència també té una dimensió més concreta i específica, com a forma de lluita per a totes aquelles persones que, sense necessàriament compartir la ideologia de fons de la no-violència i el pacifisme, volen canviar la realitat.

I és que, tot i que se sol considerar el contrari, perquè sovint **la no-violència és l'eina més efectiva i pràctica de transformar la realitat.** Com apuntava Jean-Marie Muller, "quan l'acció revolucionària és violenta no crea un debat sobre la revolució o sobre la injustícia, crea un debat sobre la violència".

Acció no-violenta, resistència pacífica i desobediència civil

L'acció no-violenta té moltes fases i etapes, en una progressió des de les accions més fàcils i evidents fins a accions més arriscades: des de la simple crida a l'opinió pública davant d'un problema que es vol superar, a accions en demanda de canvis a les institucions, per continuar amb accions de denúncia, després directes, la no cooperació, la resistència i finalment, la desobediència civil. Una gradació que, com més s'hi avança, més preparació, més capacitació i més assumpte de riscos personals reclama. Efectivament, **no és el mateix sortir al carrer reclamant un dret humà amb una acció festiva** (tot i que en una dictadura això ja constitueix un desafiament al poder), **que fer una vaga de fam o desobeir una llei.** Prenem la campanya contra les armes nuclears, que [acaba de guanyar el Premi Nobel de la Pau](#), com a exemple: no és el mateix fer una [acció festiva al carrer](#) per recordar i reivindicar, [incidir políticament amb propostes legislatives](#), impulsar i [acompanyar un procés diplomàtic](#) mundial o fer una [acció de bloqueig d'instal·lacions militars](#) amb armament nuclear. En funció de la disponibilitat al diàleg, de la responsabilitat i implicació del poder en un assumpte, de l'avenç o no avenç de les propostes que es plantegen, les accions poden anar incrementant el seu grau d'incidència. I, és clar, cada acció demana unes habilitats i capacitats específiques.

La desobediència civil no és un acte per evitar una llei i 'vejam si no m'ensexampen' sinó

que es fa a plena llum

Cal aclarir, també, alguns matisos sobre la desobediència civil, que suposa la no col·laboració amb el poder o, directament, la transgressió d'una llei. La desobediència, contra el que a vegades es projecta, no és un rebuig al món de les lleis o el dret. És precisament, **des del respecte i l'estima cap a la llei, un rebuig a una llei considerada injusta**. En el seu origen, els desobedients no es revoltaven contra les lleis en si, es revoltaven contra les lleis injustes perquè volien restablir una harmonia social més digna. Quan Henry David Thoreau és empresonat per negar-se a pagar els impostos a un Estat que fa la guerra, un amic el va visitar a la presó i recriminant-li la seva actitud li diu 'Què fa vostè aquí?' Thoreau li respon 'Què fa vostè a fora?' **El més responsable, digne, cívic i correcte no és complir una llei injusta sinó oposar-s'hi**.

La desobediència civil, i tota acció no-violenta, no s'amaga: no és un acte per evitar una llei i 'vejam si no m' enxampen'. Al contrari: el desobedient actua a plena llum, per tal que el poder reaccioni i, en la seva resposta, es percebi públicament el grau d'injustícia.

La imaginació al poder

Existeixen tota mena de [manuals](#) i [guies](#) per a l'acció no-violenta. Són imprescindibles i contenen molt bagatge de lluites i experiències.

Malgrat tot, el més important és analitzar cada situació en concret, els problemes que hi ha, els actors involucrats, la societat i els seus valors dominants, etc. Tal com recordava Lluís Maria Xirinacs, "els mètodes s'han d'inventar cada vegada. No s'ha d'agafar la rutina de fer vagues de fam, cada situació té la seva sortida, i cal buscar-la".

La lluita no-violenta aposta per un món que ja es va fent possible mentre s'actua i es compromet

Un dels trets més significatius de la mobilització sobiranista ha estat el grau d'enginy: les 'coreografies' de les diades però, també, la capacitat de respondre, amb idees ocurrents i atractives, les dificultats. Quan l'Estat va advertir que tancaria els col·legis electorals del dia 1 d'octubre, la gent es va organitzar per anar a defensar els col·legis abans que obrissin. Quan va semblar que la policia podia anar a tancar-los el divendres, es van organitzar jornades de 'portes obertes' amb activitats festives, lúdiques i esportives, durant tot el cap de setmana. Quan la policia comença a actuar, la coordinació interna permet veure quins col·legis estan més protegits i quins són més febles i es fan crides a compensar i equilibrar les presències.

Un bagatge que ve de lluny

Étienne de La Boétie, Henry David Thoreau, Tolstoi, Gandhi, Rosa Parks, Martin Luther King, Lanza del Vasto, Larzac, Daniel i Philip Berrigan, Greenham Common, Jean-Marie Muller, Pepe Beúnza, la Marxa per la Llibertat, John Paul Lederach, Lluís Maria Xirinacs, Women in Black, etc.

Un munt de lluites col·lectives i de persones que han esdevingut referents de la lluita per la pau, els drets humans i la no-violència. Uns referents però que **han acabat inspirant altres lluites d'altres moviments socials fora de l'àmbit estricte de pau:** vagues i mobilitzacions per drets laborals i socials, la reclamació del dret a sufragi de les dones, les accions de Greenpeace o les mobilitzacions de la PAH, per citar alguns exemples.

A casa nostra, potser una de les més emblemàtiques entre les lluites recents, és la de l'objecció de consciència. Inspirats per un pioner Pepe Beúnza que, en ple franquisme, rebutja participar en l'exèrcit, centenars de milers de joves van acabar negant-se a fer la mili. Al final, un cop reconegut el dret a l'objecció i amb molts anys de lluita i divulgació, a Catalunya es va aconseguir un fet inusual: la majoria de joves rebutjaven la mili i van fer objecció o insubmissió. És a dir, la dissidència va esdevenir hegemònica.

Tot i que, més o menys, molta gent pot tenir present la lluita per la independència a l'Índia, el moviment pels drets civils als Estats Units, les revoltes democràtiques en molts països esclafats per dictadures, el rebuig popular a participar en la guerra del Vietnam, etc. és important tenir present que **algunes grans accions no-violentes no són gaire conegudes i que els noms propis que les van protagonitzar mai seran escrits en cap llibre** o article. Dels Balcans, per exemple, tots recordem nombroses situacions de violència extrema i deplorable, d'aquelles que fan dubtar de la condició humana. Però també cal recordar moltes accions puntuals de resistència a la brutalitat i la violència, d'una enorme valentia, dignitat i contundència: com quan, en alguns pobles, moltes dones van amagar els homes quan l'exèrcit els anava a reclutar per a la guerra. O, d'una forma més organitzada, quan moltes mares es van aplegar per manifestar públicament que havien parit els seus fills per a viure, no per a matar altres fills d'altres mares i que, per tant, es negaven a ser reclutats per a fer accions criminals a l'exèrcit.

La lluita no-violenta i la desobediència civil aposten per un altre món, un món que ja es va fent possible mentre s'actua i es compromet. Com va afirmar Martin Luther King, "L'esperança d'un món segur i habitable es troba en les mans dels no-conformistes (...), aquells que es dediquen a la justícia, a la pau i a la fraternitat".

Jordi Armadans és politòleg, periodista i director de Fundipau.